

SAMFUNDSØKONOMISK ANALYSE AF FØDEVAREBANKENS AKTIVITETER I 2017

FødevareBanken
– fra madspild til måltid

En analyse foretaget af

ØKONOMER UDEN GRÆNSER

Rapporten er udarbejdet af Lonnie Graversgaard Jensen, Økonomer Uden Grænser.

Økonomer Uden Grænser (ØUG) er en non-profit almennyttig organisation, der yder økonomifaglig bistand til hjælpeorganisationer og godtgørende projekter. Organisationens har rødder i Økonomisk Institut på Københavns Universitet og består af frivillige økonomer, der tilbyder gratis rådgivning.

Kontakt:

www.economistswithoutborders.net

lgj@economistswithoutborders.net

C/O Økonomisk Studienævn; Østre Farimagsgade 5, 1. th.; 1353 København K

Indhold

1	Hovedkonklusioner	1
2	Hvad er FødevarerBanken?	2
3	Madfattigdom	2
4	Maden	3
4.1	Mindre madspild	4
4.2	Værdien af maden	5
4.3	Madpyramiden	5
4.4	Nærende måltider	6
5	Overskudsfødevarernes betydning	7
5.1	Tilfredshedsundersøgelse	8
6	Frivilligheden	9
6.1	Godt givet ud	9
7	Værdien	10
7.1	Logistikgebyr	10
7.2	Mindre forurening	11
7.3	Værdien for samfundet	12
8	Konklusion	13
	Litteratur	15

1 Hovedkonklusioner

- I 2017 indsamlede FødevarerBanken 914 tons overskudsmad, som ellers ville være blevet smidt ud, og fordelte det til socialt udsatte.
- Den indsamlede mad svarer til 21.767 enkeltpersoners – svarende til indbyggertallet i Haderslev – eller 8.707 familiers årlige madspild.
- Den indsamlede mad har en værdi på 20 mio. kr. hvis tilsvarende fødevarer skulle være indkøbt til discountpris.
- Den indsamlede mad rækker til over 2,2 mio. måltider – dvs. 6.262 måltider pr. dag et helt år – og de indsamlede mængder fisk, mørkt brød samt frugt og grønt rækker dagligt til 641 portioner af det anbefalede indtag af fisk, 471 portioner af det anbefalede indtag af mørkt brød, samt 1.022 portioner af det anbefalede indtag af frugt og grønt.
- FødevarerBanken har sparet samfundet for udledning af 1.452 tons CO₂-ækvivalenter ved at fordele overskudsmad, der ellers var blevet kasseret, og dermed forhindret produktionen af nye fødevarer. Den sparede CO₂-mængde svarer til, at en personbil ville have kørt over 11 mio. km – eller 279 gange rundt om jorden.
- En frivillig i FødevarerBanken er i gennemsnit med til at indsamle 38 kg mad pr. time, svarende til en værdi på 842 kr. eller 96 måltider.
- Modtagerorganisationerne modtager i gennemsnit mad for 2.343 kr. pr. levering. Holdes dette op mod det distributionsgebyr, de betaler, får de for 14,11 kr. mad pr. krone, de har betalt.
- Samlet set får samfundet mindst 1,29 kr. igen, for hver krone, der investeres i FødevarerBanken. Dette er alene i form af sparede madudgifter for modtagerorganisationerne og sparet CO₂-udledning ved at anvende overskudsmaden frem for at producere nye fødevarer. Værdien af forbedret ernæring, sundhed og livskvalitet hos de socialt udsatte, der får glæde af maden, er ikke medregnet, og den faktiske værdi er derfor større.

2 Hvad er FødevarerBanken?

FødevarerBanken er en non-profit organisation, der indsamler overskudsmad fra fødevarerproducenter, landbrug, supermarkeder og grossister, og fordeler det blandt organisationer, der arbejder for og med samfundets socialt udsatte – heriblandt børn, kriseramte kvinder og mænd, hjemløse, stofmisbrugere og psykisk syge.

Foreningen er opstået som svar på to samfundsproblemer: Madspild og madfattigdom. På den ene side smides der hver dag store mængder mad ud i fødevarersektoren og blandt private. På den anden side er vi vidner til, at en større gruppe af socialt udsatte til tider oplever sult og dårlig ernæring.

FødevarerBanken startede op i København i 2009, og udvidede i 2014 med en afdeling i Aarhus og i 2017 med en afdeling i Kolding, og leverer dermed nu mad i alle landets fem regioner.

3 Madfattigdom

I Danmark er der mennesker, for hvem en tilstrækkelig, sund og nærende kost ikke er en selvfølge, fordi der simpelthen ikke er råd til det. Det er en broget skare af mennesker - enlige fædre og mødre, hjemløse, familier der er sat på gaden, eller folk uden det store netværk at trække på, når økonomien strammer til - men fælles for dem er, at deres budget ikke rækker både til sko, tandlægeregninger og sund kost samtidig.

Fælles er også, at de ikke optræder i en samlet opgørelse nogen steder og madfattigdom er generelt et overset område i danske statistikker. Vi har heller ikke et dansk ord for det, som FN's Food and Agriculture Organization (FAO) kalder food security - "tilstrækkelig, sikker og ernæringsrigtig mad, som møder [folks] kostmæssige behov og præferencer for at opretholde et aktivt og sundt liv" (FAO, 2006).

Flere rapporter peger på en sammenhæng mellem stram økonomi og madfattigdom. Rådet for Socialt Udsatte opgjorde i 2012, at 13 pct. af socialt udsatte danskere ikke får mad nok, fordi de ikke har råd, mens 24 pct. af de adspurgte ikke har råd til at spise den ønskede kvalitet og variation af mad (Pedersen et al., 2012). I Københavns kommunes fattigdomsrapport fra 2008 taler nogle forældre ligefrem om "sultedage" sidst på måneden, hvor de som forældre afstår fra at spise, for at børnene kan få ordentlig mad (Københavns Kommune, 2008).

En gennemsnitsfamilie bruger omkring en tiendedel af deres samlede indkomst – før skat og husleje – på mad. Men for de fattigste vil den samme diæt kræve mellem en tredje- og fjerdedel af indtægten før skat og husleje. Madposten er som regel den eneste udgift, man kan skrue op og ned for. Når der skal gøres plads i budgettet til for eksempel nye vinterstøvler til børnene, begynder man i første omgang at købe mindre varieret og fødevarer af dårligere kvalitet.

Kost og ernæring er vigtig for både forventet levetid og livskvalitet. Kost har en stor betydning for udviklingen af de store folkesygdomme såsom hjertekarsygdomme, type-2-diabetes, kræft samt muskel- og skeletsygdomme. Mange kroniske sygdomme kan enten undgås eller udsættes ved ændringer i livsstil, hvor især kosten spiller en afgørende rolle i forebyggelsen af dårligt helbred (Lenoir-Wijnkoop et al., 2013). For eksempel har WHO anslået at ca. 30 pct. af alle kræfttilfælde i industrialiserede lande er relateret til ernæringsmæssige faktorer (WHO, 2003). Kosten spiller også en central rolle i forhold til overvægt og tandsundhed. For mange af brugerne i FødevareBankens modtagerorganisationer er behovet for sund og nærende mad udtalt, og der er derfor her mulighed for at fremme både den forventede levetid og livskvaliteten gennem den indsamlede overskudsmad.

Sundhedsstyrelsen har vurderet at ca. 2.200 dødsfald hvert år kan relateres til indtagelse af et utilstrækkeligt indtag af frugt og grønt (Sundhedsstyrelsen, 2012). Det svarer til ca. 4 pct. af alle dødsfald om året i Danmark. Ifølge Sundhedsstyrelsen ville 17 pct. færre danskere dø af hjertekarsygdomme, hvis man øgede befolkningens indtag af frugt og grønt til 500 gram pr. dag. Mænd, der dør af for lidt frugt og grønt, taber i gennemsnit 12 leveår, mens det for kvinder drejer sig om 11 år. Rådet for Socialt Udsatte rundspørge fra 2012 blandt socialt udsatte viser, at 27 pct. af de adspurgte aldrig eller sjældent spiser frugt (Pedersen et al., 2012).

Sundhedsstyrelsen vurderer også, at indtag af fisk og fiskeolie har en væsentlig betydning for sundheden. Således er risikoen for hjertedød 20 pct. mindre hos de personer, der indtager fisk 1-2 gange ugentligt. Sundhedsstyrelsens anbefaling hedder, at man bør spise 350 gram fisk ugentligt.

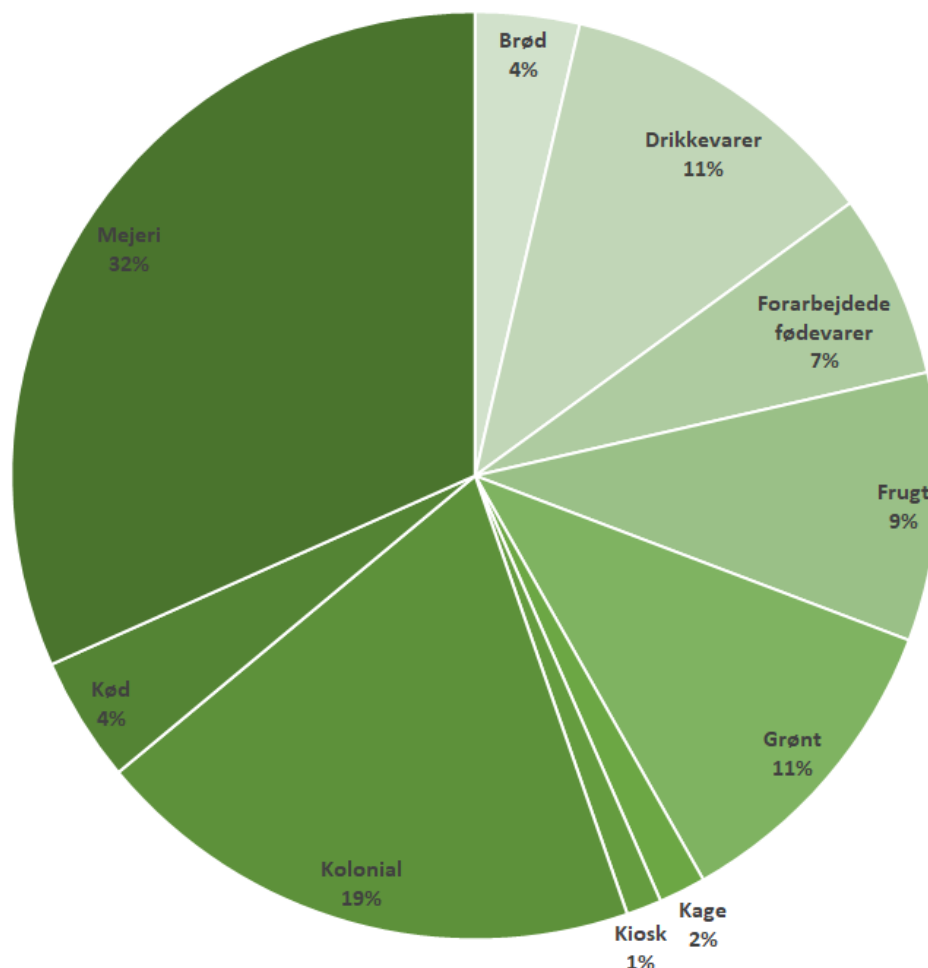
4 Maden

Hvert år indsamler FødevareBanken enorme mængder overskudsmad, som alternativt var blevet smidt ud. Alene i 2017 blev det til i alt 914 ton indsamlede overskudsfødevarer. Den indsamlede overskudsmad inddeles i 10 kategorier: Brød, drikkevarer, forarbejdede fødevarer, frugt, grønt, kage, kiosk, kolonial, kød og mejeri. Den faktiske fordeling af disse fødevarer var i 2017 som illustreret i figur 1. Det er især værd at nævne, at mejeriprodukter samt frugt og grønt udgør hhv. 32 pct. og 20 pct. af de indsamlede overskudsfødevarer året igennem. En af FødevareBankens målsætninger er at bekæmpe madfattigdom, og derfor er typen og kvaliteten af den indsamlede overskudsmad et vigtigt element.

Selvom mange af FødevareBankens donorer giver økologisk overskudsmad, er dette ikke eksplicit kategoriseret grundet lovgivningen på området, hvor der stilles store krav til hvad, der må kaldes økologi, når maden overbringes til modtagerne. Da FødevareBanken skal leve op til disse krav for at kategorisere maden som økologi, vil det medføre omkostninger, der vil betyde, at FødevareBanken vil have færre midler til deres godtgørende aktiviteter. Det er derfor ikke prioriteret at kunne kalde det økologi overfor modtagerne, selvom det

dog reelt er økologiske overskudsfødevarer, der er tale om. Ser man på andelen af donorer, der udelukkende fremstiller økologiske produkter, er andelen af økologiske fødevarer 13,5 pct.

Figur 1: Fordeling af indsamlede fødevarer, 2017

Kilde: Udregninger foretaget på baggrund af FødevarerBankens data

Derudover er 39 pct. af det indsamlede brød enten fuldkorns- eller rugbrød. Som nævnt hører 20 pct. af alle indsamlede fødevarer til i kategorierne frugt og grønt. Som redegjort for i afsnittet om madfattigdom, bidrager store dele af FødevarerBankens indsamlede fødevarer derfor alt i alt væsentligt i kampen mod madfattigdom - hvor sund og nærende kost som bekendt er vigtig.

4.1 Mindre madspild

De 914 tons indsamlede overskudsfødevarer, svarer til 21.767 enkeltpersoners årlige madspild jf. tabel 1. Det svarer til antallet af indbyggere i en by som Haderslev. Dog bliver der i gennemsnit smidt mindre mad ud pr. person, jo flere personer, der bor i en husstand.

Ser man i stedet på en gennemsnitsfamilies årlige madspild, svarer den indsamlede mad til 8.707 familiers årlige madspild.

Tabel 1: Madspild

Ton fødevarer i alt	914	ton
Familiers årlige madspild	8.707	familier á 2 voksne og 1-2 børn
Enkeltpersoners årlige madspild	21.767	personer

Kilde: Udregninger foretaget på baggrund af FødevareBankens data

4.2 Værdien af maden

Værdien af de indsamlede overskudsfødevarer havde i 2017 en værdi på over 20 mio. kr., som det fremgår af tabel 2. Det svarer til en gennemsnitlig kilopris på 21,93 kr. Dette er ikke i alle tilfælde varernes købspris i supermarkederne, da denne værdi ikke er realistisk for modtagerorganisationerne. Beløbet er derfor beregnet ud fra det billigste alternativ til den type fødevarer, der i det konkrete tilfælde er tale om. Således er der en masse kvalitetsprodukter, der er indsamlet, men som i denne rapport er opgivet til prisen på en discountudgave af samme type fødevarer.

Tabel 2: Værdi af maden

Ton fødevarer i alt	914	ton
Værdi af indsamlet mad	20.052.525	kr.
Værdi pr. kg indsamlet mad	21,93	kr.

Kilde: Udregninger foretaget på baggrund af FødevareBankens data

4.3 Madpyramiden

I 2011 udviklede FDB en ny udgave af den velkendte madpyramide. FDB's nye madpyramide er vist i figur 2. Heraf fremgår det, at man ideelt set bør spise mest af både groft brød - særligt rugbrød - og grøntsager. Ser man på andelen af disse indsamlede fødevarer hos FødevareBanken, udgør de samlet set godt 12 pct. af den totale indsamlede mængde fødevarer. Den nye madpyramides midterste lag udgøres af mejeriprodukter, frugt og lyst brød. Disse typer af fødevarer udgør i 2017 sammenlagt 43 pct. af den totale indsamlede mængde fødevarer hos FødevareBanken.

Figur 2: Madpyramiden

Man kan indvende, at proportionerne burde være omvendte; at madpyramidens nederste lag burde være repræsenteret med 43 pct., og at det midterste lag passende kunne udgøre 12 pct. Det er imidlertid ikke muligt at kontrollere, hvilke typer af fødevarer, der dagligt bliver doneret. Men at madpyramidens nederste og midterste lag samlet udgør ca. 55 pct. af de indsamlede fødevarer, er i sig selv en vigtig faktor i forhold til FødevareBankens bekæmpelse af madfattigdom i Danmark. Andelen af den indsamlede mad, der hører til madpyramidens øverste lag – der hovedsageligt omfatter kød – udgør i 2017 godt 4 pct. Det betyder, at ca. 60 pct. af den indsamlede mad indgår i ét af madpyramidens tre lag.

4.4 Nærende måltider

Da FødevareBankens aftagere typisk er organisationer, hvor brugerne har et særligt behov for næringsrig kost, virker det hensigtsmæssigt, at kun 11 pct. af det indsamlede hører til i kategorien drikkevarer. Derudover er det også værd at bemærke, at kun 6 pct. af de indsamlede fødevarer hører til kategorien forarbejdede fødevarer. Produkter i kategorien drikkevarer indeholder typisk meget sukker, mens forarbejdede fødevarer ofte indeholder u hensigtsmæssigt meget salt, og begge dele opfordrer Sundhedsstyrelsen til, at man er tilbageholdende i forhold til at indtage for meget af. Som det fremgår af figur 1, er det ca. 40 pct. af de indsamlede overskudsfødevarer, der samlet set kan kategoriseres således,

at de ikke umiddelbart indgår i FDB's madpyramide. FødevareBanken har et princip om også at tage imod mindre sunde fødevarer, da disse stadig kan være stærkt tiltrængte hos de brugere, der ender med at få glæde af overskudsfødevarerne. Fordelingen af de donerede fødevarer kan delvist forklares ud fra, at fødevarer, der hurtigere bliver fordærvede, også i højere grad bliver doneret væk. Dette ses blandt andet ud fra de indsamlede andele af for eksempel mejeriprodukter samt frugt og grønt. Dermed er FødevareBankens koncept veludtænkt i forhold til kampen mod madfattigdom og sikring af sund kost til modtagerorganisationens brugere.

Som det fremgår af tabel 3, indsamlede FødevareBanken overskudsmad svarende til over 2,2 mio. måltider i 2017 – eller 6.262 måltider pr. dag. Antallet af måltider er baseret på en antagelse om, at et måltid, der er tilstrækkeligt nærrende og tilstrækkeligt mættende, består af ca. 400 g. råvarer. Dette tal er FødevareBanken kommet frem til i samarbejde med forskere fra DTU.

Tabel 3: Nærrende måltider

Antal måltider i alt	2.285.615	måltider
Antal måltider pr. dag	6.262	måltider
Anbefalede daglige indtag af fisk	641	portioner
Anbefalede daglige indtag af mørkt brød	471	portioner
Anbefalede daglige indtag af frugt og grønt	1.022	portioner

Kilde: Udregninger foretaget på baggrund af FødevareBankens data

Tabel 3 viser desuden hvordan de indsamlede overskudsfødevarer direkte påvirker væsentlige kostanbefalinger for mange hundrede mennesker hver dag. Ved at følge Sundhedsstyrelsens anbefaling om 50 gram fisk om dagen, kan 641 personer dagligt indtage den anbefalede mængde fisk, ud fra de i alt 11,7 ton fisk FødevareBanken indsamlede i 2017. Samtidig blev der indsamlet nok mørkt brød til dagligt at dække 471 personers anbefalede indtag. Endelig indsamlede FødevareBanken i 2017 frugt og grønt nok til at 1.022 personer dagligt kan indtage de 500 gram frugt og grønt, som Sundhedsstyrelsen anbefaler.

Som nævnt i afsnittet om madfattigdom, har dette en forebyggende effekt på dødsfald forårsaget af for lidt frugt og grønt, hjertekarsygdomme og hjertedød. Dette er baseret på generelle vurderinger, af kostens betydning for sundheden, foretaget af Sundhedsstyrelsen. Dermed er FødevareBankens indsats et skridt på vejen mod bekæmpelsen af madfattigdom i Danmark.

5 Overskudsfødevarernes betydning

I 2014 foretog Økonomer Uden Grænser en undersøgelse blandt en håndfuld udvalgte modtagerorganisationer. Undersøgelsen tegner et billede af, at der er enighed om, at de

overskudsfødevarer, der bliver leveret fra FødevarerBanken, generelt er varierede og af høj kvalitet. Det er værdsat, at der er en pæn andel økologiske varer, og det er ligeledes værdsat, at de varierede råvarer, som er af god kvalitet, gør det muligt at tilberede mad, som man ellers ikke ville have mulighed for at tilberede. En enkelt modtagerorganisation har sågar indsamlet data, der vidner om, at brugerne får det bedre både psykisk og fysisk af at benytte modtagerorganisationen. Maden og fællesskabet omkring denne vurderes at være en del af årsagen til dette. Modtagerorganisationen udtrykker det selv således: ”I gennem indtagelse af sund og nærende mad dagligt, får vores brugere overskud til at være mere sociale, gøre mere ved sig selv og oplever at være en del af et netværk.”

5.1 Tilfredshedsundersøgelse

I foråret 2016 blev der udført den seneste tilfredshedsundersøgelse blandt FødevarerBankens modtagere. Overordnet svarer modtagerne, at de får meget og varieret mad, som oven i købet også er friskt. Friskheden kan måske komme bag på én, da vi som bekendt har med overskudsfødevarer at gøre. Ikke desto mindre svarer 22 pct. at friskheden af varerne er ’meget god’. Hele 50 pct. svarer, at friskheden af varerne er ’god’, og de resterende 28 pct. mener, at friskheden af varerne er ’middel’. Der er således ingen utilfredshed med friskheden. Dette skal tilmed ses i lyset af, at 63 pct. af overskudsfødevarerne som bekendt er varer med en relativt kort holdbarhed: frugt, grønt, kød, mejeri og brød.

Også den seneste tilfredshedsundersøgelse påpeger den positive sundhedseffekt forbundet med indtaget af overskudsfødevarer fra FødevarerBanken. Et interessant resultat af tilfredshedsundersøgelsen er, at 19 pct. af respondenterne får dækket mellem 50-100 pct. af sit fødevarerbehov fra de leveringer, som FødevarerBanken kommer med. Modtagerne er også blevet spurgt til, i hvilken grad man vurderer, at leverancerne fra FødevarerBanken har en positiv effekt på helbredet hos brugerne. Hertil svarer 14 pct. ”I høj grad” samtidig med at 50 pct. svarer ”I nogen grad”. 24 pct. mener ikke, at de ved det, og resten mener enten, at leverancerne kun har en lav grad eller slet ingen positiv effekt på helbredet.

Det er naturligvis ikke et spørgsmål, som alene kan besvares ud fra en ’mavefornemmelse’. Ikke desto mindre er det værd at hæfte sig ved, at de modtagere, der dagligt er i kontakt med brugerne, vurderer, at der er en form for positiv effekt. Om det så bare er gennem et øget indtag af frugt og grønt, som enkelte respondenter beretter om. Derudover viser tilfredshedsundersøgelsen, at der er en positiv korrelation mellem hvor stor en del af ens fødevarer, der bliver leveret af FødevarerBanken, og på om man vurderer, at leverancerne har en positiv effekt på helbredet. Det betyder med andre ord, at jo større en andel af fødevarerne, der leveres af FødevarerBanken, jo større positiv effekt har man som modtager bemærket, at fødevarerne har på brugerne. Logikken i denne korrelation virker appellerende, da der som nævnt leveres 60 pct. overskudsfødevarer, der hører hjemme i FDB’s madpyramide. Madpyramiden har til formål at vise, hvordan man kan spise sundt

og leve op til de officielle kostanbefalinger, og dermed opnår man dette i en højere grad, jo mere af ens fødevarebehov, der er dækket af FødevareBankens leverancer. I yderste konsekvens vil en modtager, der er 100 pct. dækket ind af leverancer fra FødevareBanken, kunne tilbyde brugerne mad, der i grove træk lever 60 pct. op til de officielle kostanbefalinger. Dette er en væsentlig forbedring i forhold til udgangspunktet for brugerne hos FødevareBankens modtagere. Det er derfor også relevant at forvente en eller anden form for positiv effekt af leverancerne, selvom effekten naturligvis kan være svær at redegøre for med andet end en 'mavefornemmelse'.

6 Frivilligheden

En organisation som FødevareBanken ville ikke kunne eksistere uden den enorme velvilje, som den dagligt får fra en masse frivillige, der i 2017 sammenlagt lagde over 23.000 timers arbejde hos FødevareBanken. De frivillige varetager forskellige opgaver, men især frivillige chauffører lægger mange timer. I 2017 blev det til cirka 476 frivillige chaufførtimer pr. uge. Havde dette været lønnet personale, og ikke frivillige, ville det have kostet FødevareBanken over 3,3 mio. kr. i lønninger alene i 2017, baseret på overenskomsten for chauffører. Det beløb svarerede i 2017 til ca. 22 pct. af FødevareBankens samlede indtægter. Beløbet er derfor så stort, at chaufførernes frivillige arbejde er afgørende for FødevareBanken, da det er forudsætningen for, at der dels kan blive hentet overskudsfødevarer, og dels for at overskudsfødevarerne kan blive videredistribueret. Dermed kan man sige, at FødevareBanken samlet set har 3,3 mio. kr. mere at indsamle og fordele overskudsfødevarer for, på grund af de mange frivilliges store indsats.

6.1 Godt givet ud

Som frivillig i FødevareBanken får man noget ud af sin tid – det kommer man i hvert fald hurtigt til at føle. I 2017 blev der indsamlet overskudsfødevarer til en gennemsnitlig værdi, der svarer til 842 kr. pr. frivilligtime, jf. tabel 4. Det svarer til 38 kg indsamlede overskudsfødevarer pr. frivilligtime. Da FødevareBanken opererer med en standard for ét nærende måltid, der indeholder råvarer svarende til 400 gram, ved man derfor som frivillig, at man har bidraget med 96 måltider, når man har arbejdet frivilligt for FødevareBanken i én time.

Tabel 4: Frivillige

Indsamlet mad pr. frivilligtime	38	kg
Antal måltider pr. frivilligtime	96	måltider
Madværdi pr. frivilligtime	842	kr.

Kilde: Udregninger foretaget på baggrund af FødevareBankens data

Derudover bliver man som frivillig mødt med glæde, når man kommer ud til de forskellige modtagere. I en undersøgelse foretaget af Økonomer Uden Grænser blandt en håndfuld udvalgte modtagerorganisationer, viser det sig i flere tilfælde, at det har stor betydning for brugerne af modtagerorganisationerne, at der er frivillige, der vil komme med mad til dem – i det hele taget er det af kæmpe betydning, at der er mennesker, der vil bruge tid på disse socialt udsatte medmennesker.

7 Værdien

En organisation som FødevarerBanken skaber værdi for de instanser, der samarbejdes med. Supermarkeder og andre typer af donorer sparer muligvis både tid og penge på at donere deres overskudsfødevarer fremfor at arrangere affaldshåndteringen selv. Det er dog mest sandsynligt, at meromkostningen ved selv at skulle arrangere affaldshåndteringen af de donerede overskudsfødevarer er minimal, da der formodentligt alligevel foregår affaldshåndtering i forbindelse med andre af donorerens aktiviteter. Men den goodwill, der følger med, når man støtter et foretagende som FødevarerBanken, er værdifuld for donorerne. I disse tider er der mere og mere fokus på at begrænse madspild, og flere og flere forretninger forsøger på den ene eller anden måde at bidrage til begrænsningen. Mest synligt for forbrugerne er det, når priserne i butikkerne sættes drastisk ned på fødevarer, der nærmer sig sin sidste anvendelsesdato. I mange butikker er der i dag et område, der er helliget fødevarer, der nærmer sig sin sidste anvendelsesdato. Denne prisdifferentiation mellem varer med forskellig resterende holdbarhed er dog kun en mulighed i detaillerede, hvorimod engrosledet, som er en stor bidragsyder til FødevarerBanken, ikke kan gøre det samme. Heller ikke en af de andre typer af store bidragsydere, onlinesupermarkederne, har samme muligheder, for her tager den samlede indkøbsproces tid fra bestilling til levering, og derudover forventer kunderne, at de modtager friske varer med en vis holdbarhed. Det er i tilfældene med engrosledet og onlinesupermarkeder en værdifuld egenskab, at man udadtil har mulighed for at udvise CSR og støtte op om kampen mod madspild og madfattigdom ved at være donor hos FødevarerBanken.

7.1 Logistikgebyr

Som tidligere nævnt er det en generel opfattelse, at de leverede overskudsfødevarer er varierede og af god kvalitet. Det er særligt værdsat, at der er økologi blandt fødevarerne. Det er også værdsat, at de varierede råvarer gør det muligt for brugerne at få retter, som de tidligere ikke har fået. I visse tilfælde oplever modtagerorganisationerne, at brugerne oplever en tydelig positiv effekt af at komme regelmæssigt hos modtagerorganisationerne, og maden, samt fællesskabet omkring denne, tilskrives en betydelig årsag til denne positive udvikling.

Økonomisk nyder modtagerorganisationerne også godt af samarbejdet med FødevareBanken. I 2017 var der et årligt logistikgebyr på 10.000 kr. forbundet med at modtage overskudsfødevarer via FødevareBanken en gang om ugen. Dette til trods melder de adspurgte modtagerorganisationer om, at de sparer penge på madbudgettet. I 2017 havde den gennemsnitlige levering en værdi af 2.343 kr., jf. tabel 5. Dermed får modtagerorganisationerne stor værdi for logistikgebyret idet de får mad for 14,11 kr. pr. betalt krone, og gebyret er dermed tjent ind allerede efter 5 leveringer.

Tabel 5: Modtagere og logistikgebyr

Madværdi pr. levering	2.343	kr.
Gebyr indtjent efter	4,3	leveringer
Madværdi pr. betalt krone	14,11	kr.

Kilde: Udregninger foretaget på baggrund af FødevareBankens data

Det bedre økonomiske råderum kommer modtagerorganisationerne til gavn på forskellige måder. I nogle tilfælde bruges de resterende penge på madbudgettet til at købe endnu flere og gode råvarer – særligt kød af god kvalitet. Kød fylder som bekendt ikke mere end 4 pct. af de indsamlede fødevarer i 2017. I andre tilfælde bruges den bedre økonomi til flere arrangementer og udflugter. Der er også et eksempel på, at man har brugt det økonomiske råderum på at ansætte en kok, som håndterer fødevarerne fra FødevareBanken, og som skaber noget socialt omkring tilberedelsen af maden. Alt i alt bidrager FødevareBankens indsats derfor med værdi hos modtagerne på forskellige måder. I den seneste tilfredshedsundersøgelse svarer 14 pct. af respondenterne, at den vigtigste virkning af FødevareBankens leverancer er, at det giver ressourcer til andre ting. 7 pct. svarer, at det giver bedre rammer omkring måltiderne, og 14 pct. siger, at det giver flere måltider. Så alt i alt mener modtagerne, at de får værdi for pengene.

7.2 Mindre forurening

Set for samfundet som en helhed bidrager FødevareBanken også positivt og skaber øget værdi. Produktionen og transporten af fødevarer er forbundet med en forurenende udledning af CO₂, og det er denne forurening FødevareBanken blandt andet forsøger at imødegå i kampen mod madspild.

Som det fremgår af tabel 6, har den omfordelte mad forhindret udledning af 1.518 tons CO₂-ækvivalenter. Ganske vist transporterer FødevareBanken selv overskudsfødevarerne fra donorerne og ud til modtagerne. Men forureningen fra denne aktivitet er relativt beskeden. I 2017 forurenede FødevareBankens egen transport det, der svarer til 66 ton CO₂-ækvivalenter. Den mængde CO₂ FødevareBanken selv udleder i forbindelse med viderefordelingen af overskudsfødevarerne, svarer således kun til 4,4 pct. af den CO₂-udledning, som samfundet spares for gennem FødevareBankens arbejde med at indsamle

overskudsfødevarer.

Når FødevarerBankens egen forurening i forbindelse med transport af maden trækkes fra, er besparelsen stadig på hele 1.452 tons CO₂-ækvivalenter. For at sætte CO₂-besparelsen lidt i perspektiv, svarer det til, at en gennemsnitlig personbil vil kunne køre over 11 mio. km – dvs. den ville kunne køre jorden rundt ca. 279 gange, før den har forurenet lige så meget, som den mængde forurening FødevarerBanken sparer samfundet for.

Tabel 6: Mindre forurening

CO ₂ -ækvivalenter for maden	1.518	ton
Sparede CO ₂ -ækvivalenter, netto	1.452	ton
Værdi af sparede CO ₂ -ækvivalenter	62.726	kr.
Sparet CO ₂ i km	11.166.647	km
Jorden rundt for sparet CO ₂	279	gange

Kilde: Udregninger foretaget på baggrund af FødevarerBankens data

7.3 Værdien for samfundet

FødevarerBanken er i 2017 hovedsageligt finansieret af tilskud fra en række private fonde samt tilskud fra offentlige puljer og fonde. Herudover betaler modtagerorganisationerne et logistikgebyr mod at modtage en fast ugentlig levering af fødevarer. Samlet var den samfundsøkonomiske omkostning for FødevarerBankens aktiviteter 15,6 mio. kr. i 2017. At omkostningerne i 2017 er mere end fordoblet i forhold til i 2016 skyldes etableringen af en ny afdeling i Kolding.

For det beløb får samfundet dog en række økonomiske gevinster igen. Modtagerorganisationerne sparede 20 mio. kr. på deres madbudget ved at modtage de overskudsfødevarer, som FødevarerBanken indsamlede. Ved at anvende overskudsmaden frem for at producere nye fødevarer, sparede FødevarerBanken samfundet for CO₂-udledning svarende til en værdi på knap 63.000 kr.

Holder man de samfundsøkonomiske gevinster op mod omkostningerne giver det, som vist i tabel 7, en social cost benefit ratio (SCBR) på 1,29. Det vil sige, at for hver krone, der blev investeret i FødevarerBanken i 2017, fik samfundet 1,29 kroner igen. Det svarer til et afkast – det såkaldte social return on investment (SROI) – på 29 pct.

At både SCBR og SROI er væsentligt lavere end i 2016, skyldes de øgede omkostninger til opstarten af den nye afdeling i Kolding. En stor del af disse omkostninger er en engangsudgift, mens gevinsten for denne investering vil blive genereret over flere år. I denne rapport er den samfundsøkonomiske gevinst kun opgjort for et enkelt år isoleret set, hvilket giver et resultat, der er meget følsomt over for investeringer af den størrelse

– og giver et ”for lille” resultat i år. På trods af dette er resultatet stadig positivt, idet FødevarerBankens aktiviteter er af større værdi for samfundet, end de har kostet.

Tabel 7: Samfundsøkonomisk værdi

<i>Samfundsøkonomiske omkostninger:</i>	
- Tilskud og donationer	14.211.468
- Logistikgebyr	1.421.442
Omkostninger i alt	15.632.910
<i>Samfundsøkonomiske gevinster:</i>	
- Værdi af indsamlet mad	20.052.525
- Værdi af sparede CO2-ækvivalenter	62.726
Gevinster i alt	20.115.252
Social cost benefit ratio (SCBR)	1,29
Social return on investment (SROI)	29 %

Kilde: Udregninger foretaget på baggrund af FødevarerBankens data

Grundet ressourcemæssige årsager er der ikke indsamlet tal, der kan belyse den samfundsøkonomiske gevinst forbundet med, at de socialt udsatte, der får glæde af maden, får mere nærende måltider – eller et måltid overhovedet – forbedret helbred og mere livskvalitet. Disse gevinster udgør formentlig et væsentligt beløb, der ville have øget både SCBR og SROI. De angivne værdier, som FødevarerBanken skaber, skal derfor ses som en nedre grænse, idet den faktiske værdi vil være højere.

8 Konklusion

FødevarerBanken indsamler overskudsmad og fordeler det til organisationer, der arbejder med socialt udsatte med det formål at bekæmpe madspild og madfattigdom. Denne rapport har analyseret FødevarerBankens bidrag til opfyldelse af denne målsætning samt den samfundsøkonomiske værdi af deres arbejde for 2017.

FødevarerBanken indsamlede 914 tons overskudsmad, som ellers ville være blevet kasseret, og fordelte det til socialt udsatte. Det svarer til det årlige madspild for 21.767 enkeltpersoner eller 8.707 familier af to voksne og to børn. Derved har FødevarerBanken medvirket til at nedbringe madspildet i Danmark.

Den indsamlede mad svarer til over 2,2 mio. måltider, dvs. 6.262 måltider pr. dag hver dag hele året. Størstedelen af fødevarerne – 60 pct. – indgår i madpyramiden og kan dermed betegnes som en vigtig del af et nærende måltid. Der blev eksempelvis indsamlet fisk svarende til 641 daglige portioner af det anbefalede indtag, mørkt brød svarende 471 daglige portioner af det anbefalede indtag, samt frugt og grønt svarende til 1.022 daglige portioner af det anbefalede indtag. FødevarerBanken har dermed medvirket til at mindske madfattigdommen i Danmark.

En stor del af arbejdsopgaverne hos FødevarerBanken udføres af frivillige, som sammenlagt bidrog med over 23.000 timers gratis arbejdskraft – eller i gennemsnit 476 timer pr. uge. En frivillig hos FødevarerBanken var i gennemsnit med til at indsamle 38 kg mad pr. time, de arbejdede. Det svarer til en værdi på 842 kr. eller 96 måltider.

Modtagerorganisationerne modtager i gennemsnit mad for 2.343 kr. pr. levering, de modtager. Det svarer til at de modtager mad for 14,11 kr. for hver krone, de betaler i distributionsgebyr, og har tjent distributionsgebyret ind efter kun fem leveringer. Derved sparer modtagerorganisationerne penge på deres madbudget, som de eksempelvis bruger på at supplere med ekstra madvarer, de ellers ikke ville have haft råd til, eller andre aktiviteter for deres brugere.

Værdien af den indsamlede mad beløb sig til 20 mio. kr. hvis tilsvarende fødevarer skulle være indkøbt til discountpris. Dette beløb er den samfundsøkonomiske gevinst, der tilfaldt modtagerorganisationerne i form af en besparelse på deres madbudget.

Derudover sparede omfordelingen af overskudsvarerne samfundet for udlednings af 1.452 tons CO₂-ækvivalenter, idet det forhindrede produktionen af nye fødevarer til at dække modtagerorganisationernes behov. For at udlede samme mængde CO₂ skal en personbil køre over 11 mio. km, eller hvad der svarer til 279 gange rundt om jorden. Den samfundsøkonomiske gevinst af den mindskede CO₂-udledning udgjorde en værdi på knap 63.000 kr.

Holdes de samfundsøkonomiske udgifter til driften af FødevarerBanken – som består af tilskud og donationer samt distributionsgebyrer betalt af modtagerorganisationerne – op mod de samfundsøkonomiske gevinster, som FødevarerBankens arbejde genererer, så svarer det til at samfundet får mindst 1,29 kr. igen for hver krone, der investeres i FødevarerBanken. Dette er alene i form af sparede madudgifter for modtagerorganisationerne og sparet CO₂-udledning ved at anvende overskudsmaden frem for at producere nye fødevarer. Værdien af forbedret ernæring, sundhed og livskvalitet hos de socialt udsatte, der får glæde af maden, er ikke medregnet, og den faktiske værdi er derfor større. Det kan dermed konkluderes, at FødevarerBanken bidrager med et samfundsøkonomisk overskud.

Litteratur

- FAO. (2006). *Food security*. Food and Agriculture Organisation of the United Nations. Retrieved from <http://www.fao.org/forestry/13128-0e6f36f27e0091055bec28ebe830f46b3.pdf>
- Københavns Kommune. (2008). *Fattigdom i København*. Author.
- Lenoir-Wijnkoop, I., Jones, P., Uauy, R., Segal, L., & Milner, J. (2013). Nutrition economics—food as an ally of public health. *British journal of Nutrition*, 109(5), 777–784.
- Pedersen, P. V., Holst, M., Davidsen, M., & Juel, K. (2012). *SUSY Udsat 2012 - Sundhedsprofil for socialt udsatte i Danmark 2012 og udviklingen siden 2007*. Rådet for socialt udsatte. Retrieved from http://www.si-folkesundhed.dk/upload/susy_udsat_2012_webpublikation.pdf
- Sundhedsstyrelsen. (2012). *Forebyggelsespakke - mad og måltider*. Author. Retrieved from <https://www.sst.dk/da/udgivelser/2013/~media/D87928FB0F1D4AE5A48DF8A547A62869.ashx>
- WHO. (2003). *Diet, nutrition, and the prevention of chronic diseases: report of a joint WHO/FAO expert consultation* (Vol. 916). World Health Organization.